

KS. PAWEŁ LANDWÓJTOWICZ

PASTORALNE TOWARZYSZENIE KAPŁANOM DOŚWIADCZAJĄCYM KRYZYSÓW

ACCOMPANYING PRIESTS PASTORALLY WHEN THEY EXPERIENCE CRISES

Abstract. Priests are susceptible to crises, too. The realization of pastoral vocation has never been faultless. Priests often manifest behaviors that expose their human imperfections, and this may lead to different crises. In this context, the crucial pastoral task is to properly accompany these priests. The article indicates that the Sacrament of Reconciliation is of great importance among different ways of providing pastoral support. Priests who benefit from it through repentance and forgiveness find a greater unity with themselves, other people and God. In order for pastoral crisis to bear good fruit and bring greater personal maturity, brotherhood and ecclesial support are also needed. This study outlines the reasons of pastoral crises, gives a better theological understanding of a crisis situation in relation to priesthood, as well as suggesting ways of pastoral accompanying priests going through crises.

Keywords: priest; crisis; Sacrament of Reconciliation; brotherhood.

Pojęcie „kryzysu”¹ w życiu jednostki można rozumieć jako moment zwrotny, stan, który cechuje się dużym napięciem emocjonalnym, uczuciem przerażenia, obawą przed utratą kontroli i poczuciem bezradności oraz przed różnymi formami dezorganizacji zachowania i objawami somatycznymi. Najczęściej prowadzi on do załamania dotychczasowego sposobu życia, ideałów i do dezorganizacji życia psychicznego i społecznego człowieka. Jednak psychologowie mówią także, że kryzys nie musi prowadzić do pełnej dezorganizacji

Ks. dr hab. PAWEŁ LANDWÓJTOWICZ, prof. UO, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego; adres do korespondencji: ul. Kominka 1a, 45-032 Opole; e-mail: plandwojtowicz@uni.opole.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6647-2890>.

¹ Zob. J.Cz. CZABAŁA, H. SĘK, *Pomoc psychologiczna*, w: *Psychologia – podręcznik akademicki. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, t. 3, red. J. Strelau, Gdańsk, 2000, s. 615.

życia, do zaprzeczenia wyborom podstawowym, czy do zmiany drogi realizacji powołania życiowego. Zatem może on być etapem, który człowiek wykorzysta do wzrostu, do własnego rozwoju², czyli może mieć wymiar rozwojowy.

Psychologowie uznają, że kryzysy pojawiają się w następujących sytuacjach:

- kiedy wywołują one w jednostce bardzo silne napięcie, utrudniające jej w konsekwencji normalne funkcjonowanie na co dzień i styczności z innymi ludźmi;
- kiedy problem jako podłoże kryzysu jest bardzo ważny i zarazem skomplikowany, przynajmniej dla danej jednostki ludzkiej;
- kiedy jest całkiem bezradna wobec trudnego problemu i nie umie zachować się właściwie w określonej sytuacji, albo nie wie, co ma dalej robić i jakie środki zaradcze przedsięwziąć w danych warunkach;
- kiedy poczucie załamania, niemocy i dyskomfortu emocjonalnego u jednostki przedłuża się nieoczekiwanie, a niekiedy w sposób dla niej niezrozumiały;
- kiedy jednostka nie otrzymuje pomocy ani wsparcia duchowego w otoczeniu osób najbliższych i znaczących dla siebie, czy też we własnym środowisku lokalnym lub zawodowym³.

Podczas kryzysu w osobowości powstaje burzliwy stan dezorganizacji, który zmusza jednostkę do wypracowania nowych, bardziej dojrzałych, mechanizmów adaptacyjnych. Kryzys w tym znaczeniu przyśpiesza dojrzewanie jednostki. Pojęcie „kryzys” użyte w znaczeniu rozwojowym nie oznacza zatem katastrofy osobowości, lecz jest pewnym punktem zwrotnym, okresem wzmożonej wrażliwości i zwiększonego potencjału emocjonalnego. W ten sposób rozumiany kryzys jest źródłem mocy, a także formą właściwego przystosowania się⁴. Kryzys dotyka dziś poszczególne osoby, małżeństwa, rodziny, społeczeństwa i narody, a zatem także i kapłanów. Życie księdza jest przeplatane fazami rozwoju, zarówno duchowego, jak i ludzkiego, a także fazami załamań, stawania na rozdrożu, czy też zwykłej niewierności i grzechu, to wszystko może prowadzić do sytuacji kryzysowych⁵.

Niniejsze omówienie naszkicuje przyczyny powstawania kryzysów kapłańskich, następnie przybliży teologiczne podstawy rozumienia sytuacji kryzysowej w odniesieniu do kapłanów, a w końcowej części nakreśli sposoby duszpasterskiego towarzyszenia kapłanom przeżywającym kryzysy.

² Z. KROPLEWSKI, *Kryzysy kapłańskie*, Kraków 2010, s. 7.

³ J. BANIAK, *Czynniki kryzysu tożsamości kapłańskiej wśród księży rzymskokatolickich w Polsce. Studium socjologiczne*, „Teologia Praktyczna” 8(2007), s. 218.

⁴ Zob. A. JACYNIAK, Z. PŁUZEK, *Świat ludzkich kryzysów*, Kraków 1997, s. 95-110.

⁵ Z. KROPLEWSKI, *Kryzysy kapłańskie*, s. 8.

1. PRZYCZYNY KRYZYSÓW KAPŁAŃSKICH

Na problem etiologii kryzysów kapłanów można spojrzeć z różnych perspektywy. Badacze wskazują na wiele źródeł kryzysu tożsamości kapłańskiej księży, wśród których najczęściej są wymieniane: obowiązkowy celibat i samotność życiowa; poczucie wyizolowania społecznego; zanik wrażliwości duchowej; osłabienie, a niekiedy zanikanie wiary religijnej i pobożności osobistej, lekceważenie zadań kapłańskich, podwójna moralność, konflikty z władzą kościelną i z katolikami świeckimi, flirty z dziewczętami oraz więzi emocjonalne i seksualne z kobietami, pragnienie posiadania własnej wspólnoty małżeńsko-rodzinnej, niedojrzałość uczuciowa i zaburzenia seksualne, narcyzm, alkoholizm, materializm praktyczny, budżet czasu wolnego od zajęć zawodowych oraz pogoń za środkami finansowymi⁶.

Nie można rozpatrywać kryzysowych zjawisk w życiu współczesnych kapłanów w oderwaniu od całości życia społeczno-kulturowego. Są one efektem dwóch podstawowych tendencji właściwych każdej kulturze. Jedna z nich działa w kierunku utrzymania tradycyjnych obyczajów, druga zaś dąży do ich zmiany. W wyniku niezgodnego działania powstaje kryzys, wpływający jednak na rozwój ogólnej kultury i chrześcijańskiego stylu życia. Wówczas kryzys wyraża się w zachwianiu poczucia pewności odnośnie do realizowanych wartości: chrześcijańskich czy laickich oraz którym z nich dać pierwszeństwo i według jakich wzorców zachowań regulować swoje życie wspólnotowe. To poczucie niepewności nie zawsze działa w kierunku dezintegracji, często także dopinguje do poszukiwania takich wartości i wzorców zachowań, by w nowych warunkach zapewnić sobie trwanie, a nawet rozwój⁷.

Swoistym znakiem czasu, ale można by rzec również istotną przyczyną kryzysów stał się proces indywidualizacji⁸, który wpisuje się w postmodernistyczne podejście do świata i życia. Ludzie, korzystając ze swej wolności, nie tylko starają się w sposób niepowtarzalny przejść przez życie, ale wchodzą w związki małżeńskie lub życie kapłańskie na zasadzie takiego wewnętrznego kontraktu, który by tej wolności nie naruszył⁹. Skutkiem wciągnięcia człowieka w pogoń za nieosiągalnym ideałem procesu indywidualizacji jest brak zakotwiczenia kapłanów w strukturze społecznej. Wydaje się, że nieodzownym następstwem tak pojmowanego sposobu kształtowania relacji międzyludzkich jest

⁶ F. ARINZE, *Priestly celibacy and association with women*, „Seminarium” 33(1993), nr 1, s. 89-92.

⁷ J. TARNOWSKI, *Trudne sprawy młodych*, Warszawa 1989, s. 38.

⁸ Zob. I. BUTMANOWICZ-DĘBICKA, „Inny” w rodzinie, „Polonia Sacra” 18(2006), s. 11-17.

⁹ A. KARGUŁOWA, *O teorii i praktyce poradnictwa*, Warszawa 2004, s. 166.

kryzys tożsamości jednostki, instytucji kapłaństwa, ale także małżeństwa, rodziny, państwa oraz powstawanie różnych patologii społecznych. Jest to podstawą procesu odchodzenia na bok, stawania się samotnym, a często i osamotnionym. Osamotnienie natomiast jest jednym z najbardziej bolesnych obliczy kryzysu każdego człowieka, tym samym prezbitera. Tym co mogłoby przewycięzać kryzys kapłański w takim ujęciu jest tylko autentyczna dojrzałość religijna i szczerą moralność księdza, uzasadniająca od samych fundamentów jego kapłaństwo samotnicze i służbę ludziom w strukturach kościelnych. Aspekty te zajmują czołowe miejsce wśród warunków „bezpiecznego” kapłaństwa, czyli kapłaństwa „odpornego” na kryzys egzystencjalny i kryzys tożsamości kapłana¹⁰.

Z tej perspektywy kapitalne znaczenie dla powstawania i konstruktywnego rozwiązywania sytuacji kryzysowych ma poziom dojrzałości osobowej kapłanów. Jej podstawą jest odpowiedni zakres rozwoju intelektualnego, osobowościowego, uczuciowego i społecznego. Dokonując pewnej syntezy, należy stwierdzić, że człowieka dojrzałego, przygotowanego do podjęcia roli kapłana, cechują:

- zintegrowana struktura osobowości;
- spójna hierarchia wartości i norm postępowania;
- jasna i precyzyjna myśl, ujmująca rzeczywistość w sposób logiczny, syntetyczny i realistyczny;
- odpowiedzialność za swoje wybory i decyzje;
- odporność na manipulacyjne formy oddziaływań innych;
- własny system norm, ocen, wartości, przy założeniu, że nie szkodzą one innym;
- realizacja własnych potrzeb, osiąganie swoich celów, ale nie za cenę niszczenia innych.

Dopiero w obliczu dojrzałej osobowości można mówić o kolejnych cechach osoby pomagających lub utrudniających realizacji powołania kapłańskiego. Jedną z nich jest zdolność do empatii. Wydaje się, że empatia stanowi podstawowy warunek udanego życia kapłańskiego. Takie wczuwanie się w innego człowieka może być zarówno reakcją na jego położenie (jest to wówczas przemijający stan psychiczny), jak i stałą cechą, tzn. skłonnością czy zdolnością do wczuwania się w położenie innych¹¹. Gdy jednak powyżej wskazanych elementów dojrzałości brakuje, stanowi to istotny czynnik przeżywania swego

¹⁰ J. BANIAK, *Między wyborem i koniecznością: kryzys powołania i identyfikacji kapłańskiej wśród księży rzymskokatolickich w Polsce – studium socjologiczne*, „Prace Naukowe Akademii Jana Długosza. Pedagogika” 17(2008), s. 40.

¹¹ B. WOJCISZKE, *Psychologia miłości*, Gdańsk 1998, s. 118.

życia pod znakiem ciągłego zaniżania swej wartości, co prowadzić może do postrzegania siebie jako osoby będącą w permanentnym kryzysie indywidualnym (AL 236). Bardzo często powiązane jest to z różnymi doświadczeniami zranień wyniesionych z wcześniejszych etapów rozwojowych (AL 239).

Powstawanie kryzysów prezbiterów ma swe źródło także w relacji między osobowej. Relacje interpersonalne są wyrazem stosunku, jaki zachodzi pomiędzy kapłanem a innymi osobami. Powstają one na skutek wymiany interakcji partnerów przy udziale czynników poznawczych, emocjonalnych i behawioralnych. Odnoszą się do pozytywnych bądź negatywnych powiązań pomiędzy stronami, których wyrazem może być agresja, wrogość, wsparcie i pomaganie innym¹². Sposób w jaki kapłan wchodzi w relacje międzyosobowe, a potem styl w jakim je rozwija, umacnia i buduje stanowią istotny problem tego, w jaki sposób może on sobie poradzić z zaistnieniem kryzysów.

Wskazane powyżej wybrane czynniki stanowią szerokie podłoże kryzysów, jakie przeżywają współcześni kapłani. Powstaje jednak istotne pytanie: dzięki czemu rozliczne kryzysy mogą zostać „rozjaśnione” (AL 231) – mogą przynieść błogosławione owoce? Wydaje się, że ukazanie teologicznych podstaw człowieka wierzącego stanowić może istotny impuls dla wypracowania silnej motywacji do czynienia z kryzysów okazji ku rozwojowi powołania kapłańskiego.

2. TEOLOGICZNE PODSTAWY ROZUMIENIA SYTUACJI KRYZYSOWEJ W ODNIESIENIU DO KAPŁANA

Zamysł Boga wobec kapłaństwa to włączenie go w doskonałą relację Chrystusa z Kościołem, które zostało ostatecznie przypieczętowane w śmierci Chrystusa, w Jego całkowitym wydaniu się dla oblubienicy. Kościół, umiłowana oblubienica Chrystusa, narodził się z Jego przebitego boku (J 19,34-37). Skoro życie kapłana stanowi szczególny sposób „istnienia w Chrystusie”, mając fundament w chrzcie, skoro na mocy sakramentu kapłaństwo jest „nowym” włączeniem w Chrystusa, istnieniem w Nim, w takim razie kapłaństwo musi być również szczególną, „nową” formą uczestnictwa w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa¹³. Taka perspektywa ma zasadnicze znaczenie dla postrzegania kryzysu i wpisania go w dzieje każdego kapłana (por. AL 19-21).

¹² M. JAROSZ, *Interpersonalne uwarunkowania religijności*, Lublin 2003, s. 80.

¹³ Zob. J. SALIJ, *Królestwo Boże w nas jest*, Poznań 1980, s. 92-100.

Podkreśla to Jan Paweł II pisząc, że kapłaństwo „na nowo się włącza” w tajemnicę śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, i dzięki temu miłość doznaje oczyszczenia i uświęcenia. Jeśli powołanie kapłana jest wpisane w krzyż i zmartwychwstanie, w takim razie musi ono stale „żyć umieraniem” w sensie przekreślania własnego egoizmu, poświęcenia, przebaczenia, przemianą i ciągłym zaczynaniem od nowa. W sakramentalny wymiar kapłaństwa włączone są zatem wszystkie kryzysy kapłana, bolesne doświadczenia i trudności związane z tworzonymi relacjami międzyludzkimi (także w parafii). Całe przeto życie kapłana jest ogarnięte tajemnicą paschalną. Istnieje powiązanie między cierpieniem Chrystusa na krzyżu a życiem kapłańskim. Nie polega ono tylko na tym, że również kapłaństwo jest „krzyżem”. Owszem, takie życie niesie ze sobą spory bagaż cierpienia i ofiar, które są nieuniknione. Istotne jednak jest to, że kapłan uczestniczy w ofierze paschalnej Chrystusa, jest jej znakiem i miejscem realizacji. W darze kapłana ze siebie urzeczywistnia się moc ofiary krzyża Chrystusa, uczestniczy on w zbawczej miłości Chrystusa do Kościoła.

Powiązanie kapłaństwa z ofiarą krzyżową Chrystusa nie oznacza gloryfikowania cierpienia w życiu kapłana ani nie oznacza tego, jakoby z sakramentem kapłaństwa wiązało się nieuchronnie cierpienie; nie chodzi przecież o cierpienie dla samego cierpienia. Istota rzeczy leży w tym, że trudności i problemy takiego życia, przeciwieństwo losu i wszystko, co odbiera kapłanowi radość i ich unieszczęśliwia – te wszystkie trudne sprawy wynikające z życia wspólnotowego i grzesznej kondycji ludzkiej są przez sakrament wprowadzone w przestrzeń światła i ofiarnej mocy, ukrzyżowanej miłości Chrystusa (AL 70). W oddaniu się Chrystusa za Kościół istotne było nie samo cierpienie, lecz tak radykalna i konsekwentna miłość, że wyraziła się w cierpieniu aż do oddania życia. Każde cierpienie kapłana jest więc obrazem ofiary krzyżowej Chrystusa, będącej wyrazem Jego miłości do Oblubienicy.

Dar miłości kapłana jest zawsze partycypacją w krzyżu Chrystusa. Przez swą miłość wierną aż do śmierci Chrystus pozyskał sobie Kościół jako Oblubienicę. Nawet w obliczu niewierności On pozostaje wierny, aby przez moc Jego miłości niewierność rozmyła się we łzach żalu i skruchy, i ustąpiła miejsca wierności. W życiu kapłana dar miłości staje się skutecznie realnym uczestnictwem w krzyżu.

Ta prawda powinna tkwić głęboko w świadomości kapłanów, gdyż właśnie jedynie ta ogarniająca wszystko rzeczywistość sakramentalnej obecności Chrystusa w tej posłudze może pomóc przetrwać najbardziej dramatyczne kryzysy kapłańskie. Kapłani partycypują w krzyżu Chrystusa dźwigając różne krzyże,

które mają źródło w: 1) potrzebie budowania dojrzałej osobowości, 2) słabości i niedoskonałości, 3) obowiązku sprawowania posługi wobec wielu osób.

Kapłaństwo jako znak nadziei eschatycznych ma wskazać na istotne znaczenie dynamizmu tych relacji, gdyż tak jak przymierze Boga z ludźmi, choć zawarte nieodwołalnie, jest procesem zmierzającym do jego wypełnienia w eschatycznej pełni (por. Ap 19,7-9), tak rzeczywistość symbolizująca kapłaństwo, raz nieodwołalnie zawarte, jest procesem zmierzającym do swego wypełnienia. Dynamizm ten akcentuje codzienność życia kapłanów jako element symbolizujący przymierze Chrystusa z Kościołem. Zwraca zatem uwagę na wartość i znaczenie tego wszystkiego, co dzieje się w życiu kapłana z punktu widzenia misterium Chrystusa i Kościoła. Dynamizm taki wynika z gotowości kapłanów i ich osobistej aktywności. Gotowość, czuwanie i oczekiwanie na przyście Oblubieńca, w analogii do małżeństwa i przymierza Chrystusa z Kościołem, posiada tu podwójny wymiar. Po pierwsze, jest gotowością i oczekiwaniem Chrystusa, bez pomocy którego kapłani nie są w stanie wypełnić Bożego zamierzenia względem powołania kapłańskiego. Oczekiwanie i gotowość są wyrazem aktywności człowieka wewnątrz przymierza Chrystusa z Kościołem, tak jak aktywności wymagało przywdzianie szaty godowej, by uczestniczyć w uczcie relacjonowanej w Mt 22,11-14, czy też zaopatrzenie się w oliwę, by wejść na ucztę z Panem w relacji (Mt 25,1-13). Po drugie, aktywność ludzi pozostających w przymierzu z Chrystusem eksponuje gotowość i aktywność w samych postawach kapłanów wobec swojej wspólnoty parafialnej. Chodzi tu o działanie kapłanów na rzecz zbawienia swoich współwyznawców. Dynamiczny aspekt odniesień komunii kapłana wobec ludu sobie powierzonych mocno związany jest z wpisaniem ich w proces rozwoju miłości oblubieńczej, odnosząc wszystkie tworzące je treści bezpośrednio do przymierza Chrystusa z Jego Ludem.

Zatem czymś niezwykle ważnym dla kapłanów przeżywających kryzysy jest uchwycenie i ukazanie tego dynamizmu w relacjach z osobami sobie powierzonymi, jako głęboko zakorzonego w zbawczym dziele Chrystusa. Wiele powołań kapłańskich przeżywanych jest jednak w kontekście nieumiejętności czerpania sił z tego wkorzenia w relację miłości Jezusa do Jego Kościoła.

Kolejnym bardzo istotnym motywem postrzegania kryzysów kapłanów w perspektywie teologicznej jest wielość odniesień sakramentalnego kapłaństwa do całości Kościoła, szczególnie poprzez sakramenty Eucharystii oraz pokuty i pojednania. Wynika to z tego, że Kościół jest środowiskiem wsparcia i współpracy małżonków ze sobą i z Bogiem.

Z punktu widzenia samego kapłaństwa, będącego widzialnym uobecnieniem miłości Chrystusa do Jego Ludu, szczególne miejsce zajmuje Eucharystia, gdyż jest ona źródłem miłości i w niej powołanie kapłańskie odnajduje podstawę i ducha ożywiającego jego posłannictwo. Kapłaństwo, podobnie jak Eucharystia, jest sakramentem trwałym. W postawie Boga, który chce być i jest stale obecny dla człowieka w Najświętszym Sakramencie, kapłani mogą odnajdywać niedościgły wzór i wsparcie dla kształtowania swoich codziennych zadań. Eucharystia zatem jako sakrament permanentny stoi blisko i inspiruje działalność kapłana na co dzień w budowaniu więzi międzyludzkich na wzór Chrystusowego Przymierza.

Eucharystia, jako że jest uobecnieniem miłości ofiarnej Jezusa do Kościoła, jest także źródłem miłości (FC 57), która polega na całkowitym oddaniu się innym, na darze bez zastrzeżeń – jak Chrystus, który na krzyżu oddał swe życie „dla życia świata”, a w Eucharystii oddaje swe ciało na pokarm i krew na napój. Stąd uczestnictwo kapłanów w Eucharystii staje się fundamentem codziennego trwania w miłości, dochowania uczciwości i wierności. Eucharystia uczy i uzdalnia do podejmowania ofiar, jakich wymagają różne sytuacje życia kapłańskiego. Ale Eucharystia jest także znakiem jedności. Dlatego wspólne jej przeżywanie i posilanie się nią pomaga w tworzeniu jedności kapłańskiej z ludem Bożym.

Istotną wartość dla powołanego kapłana ma również sakrament nawrócenia i pokuty. Wewnętrzny związek tego sakramentu z sakramentem kapłaństwa ujawnia konieczność oparcia się o samego Boga w realizacji Jego zamysłu wobec kapłana. Ma to być zwyczajna droga powrotu kapłana do więzi miłości Chrystusa z Kościołem, gdy od niej odszedł – lub jej odnowienia, gdy została osłabiona przez grzech. Sakrament nawrócenia przywraca kapłanowi siłę i łaskę, które umożliwiają budowę i rozwój sakramentalnej więzi łączącej z Bogiem i innymi ludźmi. Również ten sakrament uwydatnia znaczenie współpracy kapłanów z Bogiem w najtrudniejszych sytuacjach dla powołania kapłańskiego, w sytuacjach występku i grzechu, oferując im pomoc samego Boga w drodze do przebaczenia i naprawienia wyrządzonych krzywd. Stąd potrzeba nabywania i nieustannego kształtowania w życiu kapłańskim zdolności do przebaczenia sobie. Każdy człowiek ma określoną zdolność w tym względzie. Zatem z jednej strony warto wskazywać na źródło sił i łask tkwiące w sakramentach, a z drugiej strony pomóc ukształtować pojmowanie przebaczenia jako procesu rozłożonego w czasie.

Postrzeganie kapłaństwa jako istnienie *in persona Christi* niesie ze sobą również istotne przesłanie dla wsparcia w sytuacjach kryzysu kapłańskiego.

Życie kapłańskie staje się wówczas wspólnotą, której zwornikiem i opoką jest obecność Boga. Oznacza to, że kapłani mogą wówczas dzięki naturalnej miłości okazywanej sobie i drugiemu człowiekowi, doświadczać wymiaru nadprzyrodzonego, doświadczać obecności Boga w ich życiu. Czymś niezwykle ważnym jest także wpisana w życie kapłana zdolność do składania duchowych ofiar dnia codziennego. Taka dyspozycja jest oznaką dojrzałości osobowej i religijnej. Natomiast jej brak jest istotnym sygnałem dla rozpoznania przyczyn pojawiania się trudnień w życiu kapłańskim. Pomoc kapłanom w rozumieniu wartości ofiary z siebie na rzecz dobra wspólnego, wspólnoty, samego Boga jest ważkim punktem przełomowym w pracy na rzecz poszukiwań sensu i jakości powołania kapłańskiego. Niemniej istotne staje się także rozpoznanie w sobie i w budowanych relacjach z innymi ludźmi, przyczyn braku ofiarności oraz otwarte ich nazwanie.

Bardzo ważne w sytuacjach trudnych, by skutecznie przychodzić z pomocą kapłanom, obok perspektywy teologicznej, jest umiejętność spojrzenia na szeroki kontekst życiowy zachodzących kryzysów, by w ten sposób szukać odpowiedzi na pytania: czemu służą przeżywane kryzysy? Do czego są one potrzebne kapłanowi? Jak z kryzysu wyprowadzić dobre owoce?

3. WSKAZANIA DLA DUSZPASTERSKIEGO TOWARZYSZENIA KAPŁANOM PRZEŻYWAJĄCYM KRYZYSY

W każdej sytuacji kryzysowej nieodzownym elementem wsparcia jest towarzyszenie osobie doświadczającej trudu na określonym etapie jego życia. Podobnie jest w kontekście kryzysu przeżywanego przez kapłana. Niezwykle ważne jest to, by właśnie wówczas kapłan był otoczony wsparciem, by nie był sam, by ktoś mu towarzyszył w sensie duchowym, ale i realnie. Zatem chodzi tu o braterską wspólnotę innych kapłanów.

Wśród form, które nadają konkretny kształt sakramentalnemu braterstwu, niektóre w sposób szczególnie zasługują na dostrzeżenie i wprowadzanie w życie, a są to:

a. *Braterskie spotkanie*: niektórzy kapłani organizują braterskie spotkania, aby się modlić, na przykład czytając wspólnie Słowo Boże w formie *lectio divina*, by pogłębić jakiś temat teologiczny bądź duszpasterski, dzielić się swoją pracą kapłańską, pomagać sobie wzajemnie, albo po prostu spędzać wspólnie czas. W różnych formach spotkania te stanowią najprostszy i najbardziej rozpowszechniony wyraz kapłańskiego braterstwa.

b. *Kierownictwo duchowe i spowiedź*: sakramentalne braterstwo staje się cenną pomocą, gdy przybiera formę kierownictwa duchowego i spowiedzi, o które prezbiterzy proszą siebie nawzajem. Regularność tego typu spotkań pozwala na podtrzymanie żywego dążenia kapłanów ku duchowej doskonałości, od której zależy przede wszystkim skuteczność ich posługi. Zwłaszcza w momentach trudności kapłani mogą znaleźć w kierowniku duchowym brata, który pomoże im w rozeznaniu źródła ich problemów i we wprowadzeniu w życie odpowiednich środków, aby się z nimi zmierzyć.

c. *Rekolekcje*: mają dla życia kapłańskiego fundamentalne znaczenie, gdyż prowadząc do osobistego spotkania z Panem w ciszy i w skupieniu, stanowią uprzywilejowany czas osobistego i apostołskiego rozeznania, aby dokonać stopniowej i głębokiej rewizji życia; proponując prezbiterom ich przeżywanie we wspólnocie, sprzyja się liczniejszemu w nich uczestnictwu i umacnianiu się braterskiej wspólnoty.

d. *Wspólnota stołu*: na wspólnych posiłkach prezbiterzy uczą się nawzajem siebie poznawać, słuchać i doceniać, mając również okazję do owocnego i przyjacielskiego dzielenia się.

e. *Życie wspólne*: niektórzy kapłani prowadzą życie wspólne z własnej inicjatywy, z powodu konieczności duszpasterskich, ze względu na istniejące zwyczaje albo z racji na zarządzenia na poziomie lokalnym. Życie razem staje się prawdziwym „życiem wspólnym” przez wspólnotową modlitwę, rozważanie Słowa Bożego i inne okazje do formacji permanentnej; ponadto pozwala to na wymianę doświadczeń odnośnie do poszczególnych obowiązków duszpasterskich. Życie wspólne ma również na celu wsparcie dla zachowania emocjonalnej i duchowej równowagi tych, którzy w nim uczestniczą, oraz sprzyja komunii z biskupem. Należy się zatroszczyć, aby takie formy pozostawały otwarte na całe prezbiterium i na duszpasterskie potrzeby diecezji¹⁴.

Kolejnym pastoralnym zadaniem wobec kapłanów doświadczających kryzysu swego powołania jest towarzyszenie nastawione na kształtowanie zdolności do dialogu, do otwierania się na siebie i komunikowania przed kimś drugim swoich obaw, trudności i słabości. Ważny staje się sposób prowadzenia takiego dialogu. Dialog jest bowiem szansą, by słowo znalazło się w służbie miłości. A to oznacza również uwrażliwienie kapłanów podczas rozmowy na słuchanie i potrzebę „tracenia” czasu dla dobra miłości, dla dobra przecięcia trudnych chwil. Dialog i słuchanie wymuszają na kapłanie potrzebę

¹⁴ KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dar powołania do kapłaństwa*, 8.12.2016, „L'Osservatore Romano” 88(2016).

dostosowywania się, bycia do dyspozycji¹⁵. Jest to wymiar ofiary egzystencjalnej i duchowej, ale ofiary, która przynosi ubogacenie przez poznawanie prawdy o sobie i tworzonych relacjach z drugim człowiekiem i Bogiem.

Niezwykle ważnym zadaniem pastoralnym jest towarzyszenie kapłanowi w jego procesie pojednania z samym sobą, innymi ludźmi i Bogiem. Powołanie kapłana nigdy nie jest doskonale i perfekcyjnie wykończony. Wymaga nieustannego zaangażowania i pracy nad nim w celu jego oczyszczenia. Dlatego niezwykle cenną wartość posiada sakrament pokuty i pojednania, gdyż pozwala odbudować każdy przerwany proces, ilekroć ulega on zniszczeniu, a przecież nieustannie jest on narażony na zło. W ciągu życia kapłańskiego pojawiają się doświadczenia odślaniające ludzką niedoskonałość, a czasem demaskujące wewnętrznie skrywane nieuporządkowanie osoby¹⁶. Wartość i potrzeba korzystania z sakramentu pokuty potwierdza Jan Paweł II. Stwierdza on, że kapłani korzystając z sakramentu pokuty, odnajdują poprzez skruchę i przebaczenie większą jedność ze sobą, innymi ludźmi i Bogiem. Doświadczenie przebaczenia prowadzi kapłana do spotkania z Bogiem „bogatym w miłosierdzie”.

Oderwanie się od grzechu, zerwanie z ludzką niedoskonałością dokonać się może jedynie na drodze umiłowania krzyża i ofiary. Uświęcenie na drodze kapłańskiej *kenozy* dokonuje się przez ofiarę, przebaczenie, darowanie, okazywanie cierpliwości, umiejętności emocjonalnego opanowania. Ofiarą jest również pokonywanie gniewu oraz edukacja łagodności i dobroci. Pojednanie z samym sobą można uznać za jedno z najważniejszych aktów osobowych człowieka. Wiele osób nosi w sobie różnego rodzaju zranienia doświadczone nabyte podczas kolejnych etapów rozwojowych, a zadanych przez innych lub nawet przez samego siebie. By taki proces mógł zaistnieć istotnym warunkiem jest okazywanie każdemu podczas duszpasterskiego towarzyszenia doświadczenia bycia zaakceptowanym i kochanym bezwarunkowo. Tego typu doświadczenie staje się szansą na rozpoczęcie procesu wyzwania z różnego rodzaju wewnętrznych ograniczeń stojących u podstaw dysfunkcji. Kapłan z jednej strony bardzo często taką funkcję pełni wobec wielu osób, jednak i on potrzebuje takich relacji, bo i on jest tylko człowiekiem ze swoimi zasobami i ograniczeniami.

¹⁵ Ch. PONSARD, *Jak przekazywać wiarę w rodzinie*, Kraków 2003, s. 6.

¹⁶ A. MAGGIOLLINI, *Grzech człowieka*, „Communio” 4(1984), nr 5, s. 3-13.

Kryzysy kapłańskie to bardzo złożona rzeczywistość powiązanych ze sobą spraw ludzkich i bożych, gdyż na powołanie Boga odpowiada zwykły człowiek, z pełnym wachlarzem swych mocnych i słabych stron. Idąc za głosem powołania, kapłan napotyka na różne swoje ograniczenia wynikające ze słabości ludzkiej (dojrzałości psychicznej i duchowej) oraz trudności, które niesie ze sobą świat, w którym przyszło mu pełnić swą posługę. Jednak każdy kryzys w perspektywie krzyża oraz przyjmowanej ofiary może zostać dzięki łasce i wysiłkowi powołanego przemieniony w doświadczenie budujące mądrość życiową. By kryzys kapłana mógł przynieść pozytywny owoc potrzeba również wsparcia ze strony braci, wspólnoty braterskiej i wspólnoty eklezjalnej.

BIBLIOGRAFIA

- ARINZE, Francis, *Priestly celibacy and association with women*, „Seminarium” 33(1993), nr 1, s. 89-92.
- BANIAK, Józef, *Czynniki kryzysu tożsamości kapłańskiej wśród księży rzymskokatolickich w Polsce. Studium socjologiczne*, „Teologia Praktyczna” 8(2007), s. 209-263.
- BANIAK, Józef, *Między wyborem i koniecznością: kryzys powołania i identyfikacji kapłańskiej wśród księży rzymskokatolickich w Polsce – studium socjologiczne*, „Prace Naukowe Akademii Jana Długosza. Pedagogika” 17(2008), s. 27-68.
- Butmanowicz-Dębicka, Iwona, „Inny” w rodzinie, „Polonia Sacra” 18(2006), s. 11-17.
- CZABAŁA, Jan Cz., SĘK, Helena, *Pomoc psychologiczna*, w: *Psychologia – podręcznik akademicki. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, t. 3, red. J. Strelau, Gdańsk 2000, s. 615.
- FRANCISZEK, Posynodalna adhortacja apostolska *Amoris Laetitia*, 19.03.2016, AAS 108 (2016), s. 311-446.
- JACYNIAK, Aleksander, PŁUZEK Zenomena, *Świat ludzkich kryzysów*, Kraków 1997, s. 95-110.
- JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, 22.11.1981, AAS 74 (1982), s. 81-191.
- JAROSZ, Marek, *Interpersonalne uwarunkowania religijności*, Lublin 2003.
- KARGUŁOWA, Alicja, *O teorii i praktyce poradnictwa*, Warszawa 2004.
- KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dar powołania do kapłaństwa*, „L'Osservatore Romano” 88(2016).
- KROPLEWSKI, Zdzisław, *Kryzysy kapłańskie*, Kraków 2010.
- MAGGIOLLINI, Alessandro, *Grzech człowieka*, „Communio” 4(1984), nr 5, s. 3-13.
- Ponsard, Christine, *Jak przekazywać wiarę w rodzinie*, Kraków 2003.
- SALII, Jacek, *Królestwo Boże w nas jest*, Poznań 1980, s. 92-100.
- TARNOWSKI, Janusz, *Trudne sprawy młodych*, Warszawa 1989.
- WOJCISZKE, Bogdan, *Psychologia miłości*, Gdańsk 1998.

PASTORALNE TOWARZYSZENIE KAPŁANOM DOŚWIADCZAJĄCYM KRYZYSÓW

Streszczenie

Kryzysy dotyczą także kapłanów. Realizacja powołania kapłańskiego nigdy nie jest doskonała i perfekcyjna. Wielokrotnie pojawiają się zachowania odsłaniające ich ludzkie niedoskonałości, które mogą prowadzić do różnych kryzysów. W ich kontekście niezwykle ważnym zadaniem pastoralnym staje się właściwe towarzyszenie tym kapłanom. Wśród wielu sposobów duszpasterskiego wsparcia, które są możliwe, artykuł wskazuje na istotną rolę, jaką pełni sakrament pokuty i pojednania. Bowiem kapłani korzystający z niego odnajdują poprzez skruchę i przebaczenie większą jedność ze sobą, innymi ludźmi i Bogiem. By kryzys kapłański mógł przynieść pozytywny owoc i większą dojrzałość osobową, potrzeba także wsparcia ze strony wspólnoty braterskiej i eklezjalnej. Niniejsze omówienie szkicuje przyczyny powstawania kryzysów kapłańskich, przybliża teologiczne podstawy rozumienia sytuacji kryzysowej w odniesieniu do kapłaństwa, a w końcowej części kreśli sposoby duszpasterskiego towarzyszenia kapłanom przeżywającym kryzysy.

Słowa kluczowe: kapłan; kryzys; sakrament pokuty i pojednania; wspólnota braterska.